

TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK

A kilencek EURONET terve

A Közös Piac közös nukleáris programjának megvalósítására, a tagállamok érdekkellentéteinek kiküszöbölésére, a tudományos technikai előrehaladást sürgető politikai nyomásra az akkori hat tagállam megalakította a később *CREST (Committee for Research, Science and Technology of the Communities = Európai Közösségek Kutatási, Tudományos és Műszaki Bizottsága)* elnevezésű bizottságot, amely az együttműködés lehetőségeit tanulmányozta. A legtöbb kutatási-fejlesztési területen azonban érdekkellentétekbe ütköztek, és ezért szinte természetes volt, hogy a bizottság hamarosan a tudományos technikai információ felé fordította figyelmét, mivel itt remény nyílt a haladásra anélkül, hogy ez bárki érdekeibe ütközzön. Így merült fel az EURONET gondolata is. A folyamat eredményeképpen 1975 márciusában a Közös Piac Minisztertanácsa határozatot hozott a tudományos és műszaki információval kapcsolatos intézkedési tervről.

A terv célkitűzése a tudományos és műszaki információ közös piacának létrehozása azon az alapon, hogy az információ végül is árucikk, amely adható és vehető, értéke nem csökken, hanem nő a használat során. Ha az információ széles körben, könnyen hozzáférhető, ez a fogyasztó számára nagyobb kínálatot, az eladó számára nagyobb piacot jelent. Ezért az erőfeszítéseket a könnyű hozzáférhetőség kialakítására kell koncentrálni. A fizikai megvalósítást illetően a határozat a legmodernebb eszközök alkalmazásáról beszél, és megemlíti a jogi, gazdasági és nyelvi problémákat is.

Először is meg kell valósítani a kereslet és kínálat optimális összhangját a meglévő információs szolgáltatások bővítésével, kombinálásával, esetleg racionalizálásával, sőt új szolgáltatások létrehozásával.

Mivel a jövő az on-line interaktív hozzáférésű számítógépes adatbázisoké, ezért kilenc országot behálózó adatátviteli rendszert kell kiépíteni. Ez az EURONET terv kiindulópontja.

Mindehhez ki kell alakítani a megfelelő infrastruktúrát. Ide tartozik szakemberek képzése, a felhasználók felkészítése és a nyelvi határok leküzdése.

A kulcskérdés azonban a határozat szerint – legalábbis egyelőre – távközlési hálózat kiépítése.

Egy közös tulajdonú, racionális vonalvezetésű távközlési hálózatot terveznek, amelynek működése egységes, gazdaságos, modern technikán alapul. A jelenlegi helyzethez képest, amikor is minden információs szolgáltatás igyekszik kiépíteni a maga korlátozott hatósugarú hálózatát, aminek eredményeképpen össze-vissza vezetett vonalak, kihasználatlan erőforrások találhatók mindenütt, az EURONET gazdaságosabb, hatékonyabb lesz.

Az egységes technológia a „packet switching”, amely nagy információsűrűség esetén a lehető leghatékonyabb.

Kezdetben a hálózat mintegy 700 terminált kapcsolna össze, ezek mindegyikén naponta 3–4, átlagosan harminc perces kérés futna keresztül.

Ennek a vállalkozásnak másodlagos eredményei is lehetnek: a software és a hardware szabványosítása, a szolgáltatások racionalizálása, ellenőrzött verseny a tájékoztatás területén stb.

Az EURONET alapjaként kezdetben négy kapcsoló központ lesz Frankfurtban, Londonban, Rómában és Párizsban, amelyekhez négy gyűjtőállomás kapcsolódik: Amszterdamban, Brüsszelben, Dublinban és Koppenhágában. Luxemburg – ahol az EKG számítóközpontja működik – valószínűleg Frankfurthoz kapcsolódik majd. Az összeköttetés 48 000 b/s sebességű vonalakon valósul meg.

Az EURONET közel áll a megvalósításhoz. Szerencsés módon a kilenc ország postai szervezete már fontolgatta egy korszerű távközlési hálózat kiépítését, így kápvá kaptak a hozzájuk intézett ajánlaton. Ennek köszönhető, hogy a terv szerint 1977 végére a hálózat működni fog.

A távközlő hálózat azonban csak eszköz, az információk szolgáltatásának eszköze. Az információs szolgáltatások gazdaságilag ritkán önállóak, általában szubvenzionáltak. Ezért sokat számít a tagországok, a közös hatóságok hozzáállása, ez pedig igen kedvező. Annak ellenére, hogy a tárgyalások még tartanak, máris 95 gépi adatbázishoz, köztük az összes nagy „klasszikus” gépi adatbázishoz, biztosítottak látszik a hozzáférés. A résztvevő adatbázisok és rendszerek elé azonban bizonyos minimális követelményeket állított a bizottság:

a szolgáltatásokat mind a kilenc tagország polgárai számára egyformán elérhetővé kell tenni, minden megszorítás nélkül;

gazdasági szempontból megfelelően rugalmas lehetőségeket kell biztosítani;

a szolgáltatások minőségére és egyenletességére megfelelő garanciákat kell nyújtani.

Ezek a feltételek, bár egyszerűeknek tűnnek, egyáltalán nem azok.

Nyilvánvaló az is, hogy a szolgáltatások bevezetése csak fokozatosan történhet. A sorrendre vonatkozóan már léteznek bizonyos elképzelések.

Az első belépő – kétséget kizáróan – az Európai Űrkutatási Központ (European Space Agency – ESA) Dokumentációs Szolgáltatása lesz: tapasztalataik és az európai információs szolgáltatások területén elfoglalt helyük predesztinálja erre őket. A következő belépő adatbázisszolgáltatás pedig valószínűleg a DIMDI (Deutsches Institut für Medizinische Dokumentation und

Information = Német Orvostudományi Dokumentációs és Információs Intézet). Több további potenciális jelölt mellett adatbázis szolgáltató lesz maga a *Közös Piac* is, amely máris rendelkezik néhány tudományos-műszaki adatbázissal. Ilyen pl. a toxikus kémiai vegyületek ECDIN file-ja, valamint az AGREP, amely a mezőgazdasági kutatások adatait tartalmazza.

Nagyobb jelentőségűek a nem szigorúan tudományos-műszaki, hanem gazdasági, jogi, statisztikai adatbázisok pl. a CRONOS és a CELEX, amelyeket szintén a tagországok polgárainak rendelkezésére kell bocsátani, mint döntéshozók számára szolgáló adatbázisokat.

Annak ellenére, hogy mindennek a létrejöttét az adófizetők tették lehetővé, a szolgáltatásokat pénzért kell árulni. Ezt kívánja a hatékonyság fokozása és a hasznosság mérésének igénye. Az ár megállapítása azonban komplex kérdés és ezzel kapcsolatosan végleges megállapodás jelenleg még nem született meg. Egy biztos: az áraknak az adatok hozzáférhetővé tételének költségén kell alapulniuk.

A hálózat működésével kapcsolatosan két nyelvi probléma is fellép: a számítógépi és a természetes nyelv kérdése.

Bármennyire hasznos és célszerű egységes software-t létrehozni és egységes információkereső rendszert alkalmazni, elhamarkodott dolog lenne a valamelyik létező rendszert figyelembe vevő szabványosítás. Ez befagyaszthatná a fejlődést. Ami valószínűbbnek és ésszerűbbnek látszik ennél, olyan felhasználói kapcsolódási lehetőséget kell létrehozni, amely megfelelően rugalmas, és a felhasználókat ennek használatára kell rábeszélteni.

A természetes nyelv okozta probléma lényeges. Igaz, hogy Amerika nagy súlya miatt az angol nyelv bizonyos mértékig a tudomány és technika „lingua franca”-jává vált, de egyrészt túlzás lenne azt hinni, hogy ez a döntéshozók széles köreire is áll, és méginkább, hogy a szakemberek megelégedettek, amikor idegen nyelven kapják a kért információt.

A nyelvek közötti információcsere kérdése négy – részben már az EURONET kereteit meg is haladó – területen is fellép:

az egyik ilyen terület a soknyelvű teauruszok és fenntartásuk kérdése;

a második a terminológia. A fordítók számára már on-line elérhető egy fordítást megkönnyítő rendszer, és ezt az EURONET felhasználóinak is rendelkezésére lehet majd bocsátani;

harmadik terület a korlátozott szintakszisú szövegek automatikus fordítása. Ebben jelentős eredmények vannak, habár a szabályok, amelyek betartásával a lefordítandó szöveget meg kell írni, még igen szigorúak;

végül a negyedik terület, az automatikus szabad szövegfordítás. Itt is léteznek már a megvalósíthatóság határán lévő rendszerek.

Ezek a próbálkozások azonban túlmutatnak a tudományos és műszaki tájékoztatás problémakörén. Ha ugyanis ezek a kérdések megoldódnak, lényegesen megváltozhatna az Európai Gazdasági Közösség szervezeteinek működése is. (Kevesen tudják, hogy jelenleg az EGK minden tisztségviselője mögött átlagosan egy fél fordító ül.)

Az EURONET csupán az információátvitel eszköze. Jövője attól függ, ki használja és hogyan. A terv sikere nem lehet közömbös azok számára, akik valamilyen formában a tudományos és műszaki információ felhasználói, és méginkább azok számára, akik a tudományos és műszaki tájékoztatási munkában tevékeny részt vesznek.

/APPLEYARD, R. K.: *The EURONET Project of the European Communities = The Information Scientist*, 10. köt. 4. sz. 1976. p. 159–165./

(Valkó Péter)

Az adatinformációk és az adatbankok múltja, jelene és jövője

Az adatinformációk és az adatbankok iránti igény mindössze néhány éve fogalmazódott meg határozottan. Ez részint a fokozódó specializálódásnak, részint pedig annak köszönhető, hogy az irányításban, a kutatásban és a termelésben dolgozó szakemberek a releváns információkhoz a lehető leggyorsabban kívánnak hozzájutni. A számítógépek mind általánosabbá váló használata a szóban forgó igény tényleges kielégítése előtt is zöld utat nyitott.

Az adatinformációs rendszerek és az adatbankok gyors ütemű sokasodása miatt bizonyos zavarok és vadhajtsók keletkeztek az információk rendszerek fejlődésében. Még jelenleg sincs egyértelműen tisztázva egy sor velük kapcsolatos kérdés. Nevezetesen:

nem jutottak egyetértésre a tekintetben, hogy az adat milyen funkciót tölt be a társadalmi kommunikációban, illetve az információk rendszerekben,

nem alakult ki a problémák terminológiája, nem illeszkedett be az adatokkal folyó munka a gyakorlati információk folyamat egyes fázisaiba, túlzások fordulnak elő az adatok feldolgozására rendelkezésre álló műszaki eszközök felhasználásának tervezett mértékében,

alig tudunk valamit a felhasználók nézeteiről és elvárásairól.

A téves nézetek eloszlátása és egyben a további fejlődés szabályozása, illetve tervszerűsége érdekében az alábbiakat kell határozottan leszögezni: